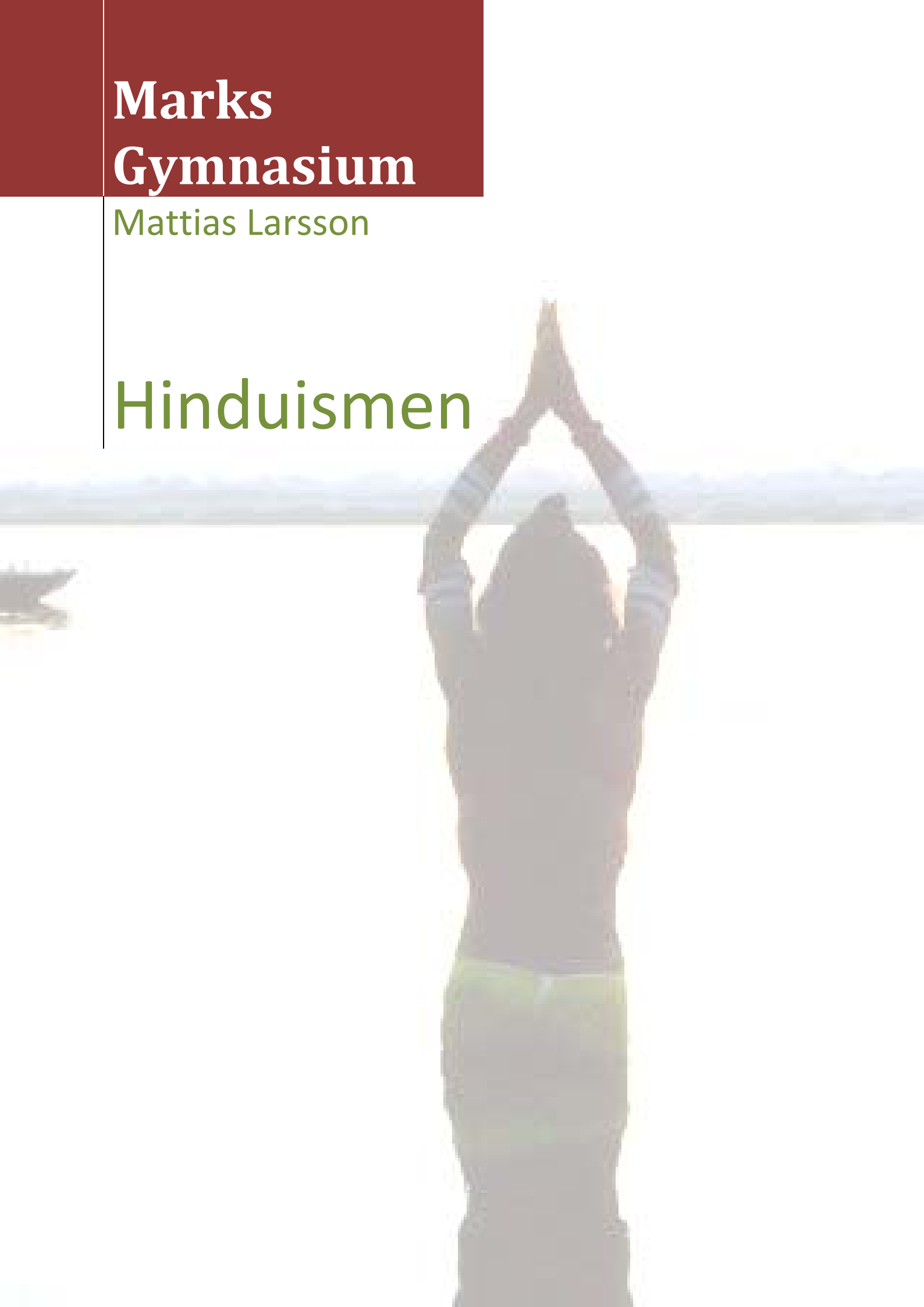


Marks Gymnasium

Mattias Larsson

Hinduismen



En tidig morgon i Varanasi

Det är tidigt på morgonen och det är fortfarande mörkt i den heliga staden Varanasi. Många människor lämnar sina hem och ger sig iväg genom stadens mörka och trånga gränder. Till sist tar de stentrapporna som leder ner till den heliga floden Ganges. I mörkret kan man höra dämpad recitation av heliga ljud, så kallade mantran eller lågmäld sång. Människorna är på väg till floden för att hälsa solen och den nya dagen genom att doppa sig i det kalla vattnet. De hinduer som bor i Varanasi kommer varenda morgon året runt och doppar sig i floden. De lägger ifrån sig några plagg vid stranden och går försiktigt ut i vattnet och vänder sig mot den glödande uppgående solen som just stigit över horisonten. Medan de står i vattnet reciterar de det berömda Gayatri-mantrat. De tar sig lite vatten i sina kupade händer som de dricker några slurkar av och doppar huvudet under vattnet tre gånger innan de går upp på land och klär på sig. Många utför en kort rituell tillbedjan som kallas Puja. Pujan gör de förmodligen vid ett av de många små templen, altare eller träd som finns längs flodstranden.

Ifall blicken hamnar vid trädens rötter och nedre delen av stammarna kan man se små fallosliknande stenar som representerar guden Shiva. Andra stenar representerar guden Vishnu och orangefärgade stenfigurer representerar andra av hinduismens otaliga gudar. Många människor bär med sig en liten koppar- eller plastmugg som de fyller med vatten från Ganges. Lite offrar de till de heliga träden eller på en Vishnusten eller en gudafigur, resten tar de med sig hem och använder i bön där. Ofta har de också blommor och rökelsestickor med sig i en plastkorg som de behöver till sin puja. Rökelsestickan sätter de upp vid det heliga trädet eller på trapporna under bönen. De repeterar en bön eller hälsning till guden: *Om Sivaya namah* (hyllning till Shiva) eller *Om Visnave namah* (hyllning till Vishnu). På några ställen på stranden har det samlats grupper av kvinnor som sjunger sånger till en av gudarna samtidigt som de utför en rituell tillbedjan.

Hela tiden går nya människor några varv runt ett träd med högra sidan mot stammen, innan de försvinner inåt staden igen. Några tiggare har satt sig vid trapporna för att samla mat och för att de troende ska ges möjlighet att lämna gåvor så att de kan få god karma. Från klostren som ligger längs floden hörs sång och recitation från munkarnas ritualer. En del har högtalare som sprider ljuden från klostrets inre till grannskapet. Att doppa sig i Ganges vid Varanasi rensar enligt hinduismen från moralisk orenhet, sådan som följer av brott mot regler för gott uppförande. Därför kommer många till Varanasi för att dra fördel av stadens frälsande och renande kraft, särskilt viktigt är det för äldre människor eftersom de på detta sätt kan försäkra sig om en god återfödelse eller till och med slutlig frälsning. Alltså dyker snart också de första pilgrimerna upp. Så börjar en dag i Varanasi, hinduismens heliga stad.”¹

¹ Jacobsen, Knut A, *Hinduismen – Historia, tradition och mångfald*, s. 13ff



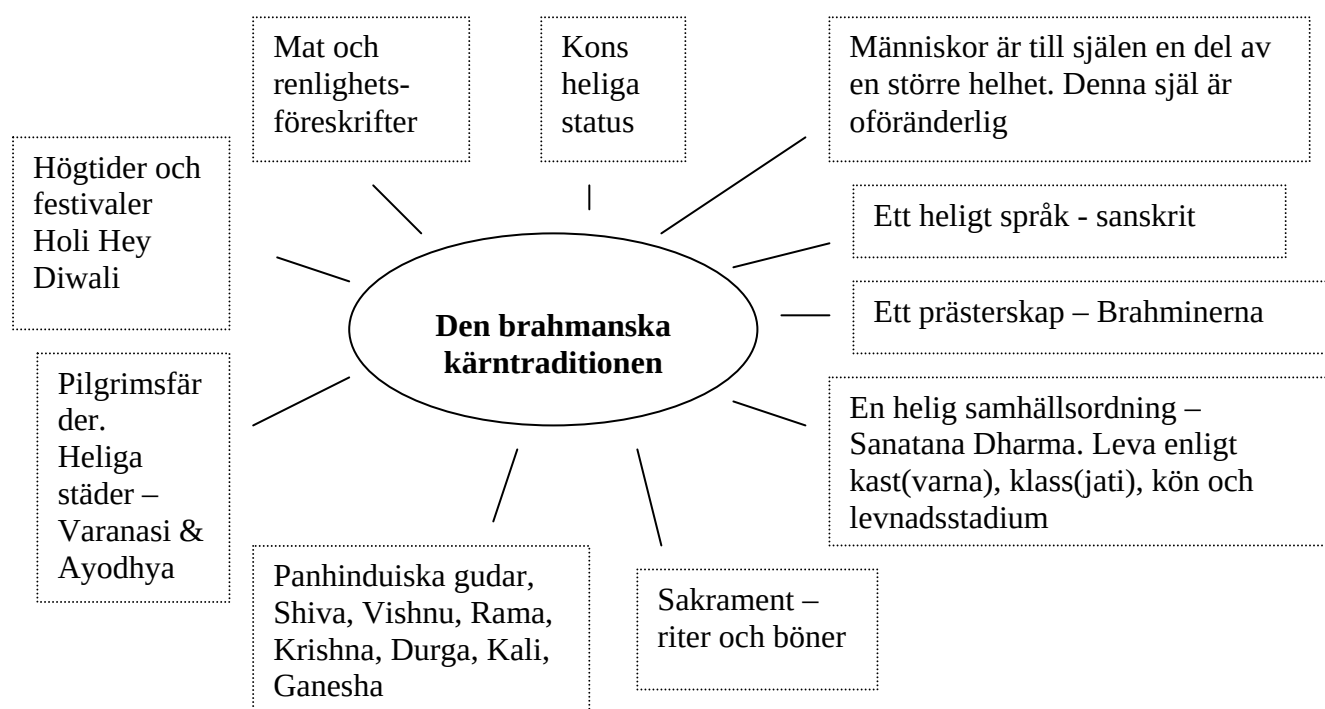
Tre bilder som speglar hinduismen. Den överst till höger visar en helig man i den heliga floden Ganges. Bredvid honom ser ni guden Krishna. Nordindiens populäraste Gud. Han är en upprorisk lekfull Gud. Längst ner ser ni Rama, Sita och andra figurer i Ramayanasagan.

Hinduismens mångfald och kännetecken

Hinduismen är egentligen inte en världsreligion utan ett samlingsnamn för ett stort antal religiösa inriktningar. Ordet hinduism är bara några hundra år gammalt och många har först nyligen accepterat det som namnet på sin religion.² Hinduerna själva kallar sin religion **Sanatana Dharma**, den eviga ordningen eller läran.³ Men dessa olika religiösa inriktningar har flertusenåriga rötter.⁴ Över 900 miljoner människor är födda in denna eviga ordning.⁵ Hinduismen är för många en rad rituella sedvänjor, något som man utför. Något som framgår av inledningstexten. Att vara hindu är därför mycket en kunskap om vad och hur man ska göra saker och denna kunskap går i arv från generation till generation.⁶

Hinduismen är en pluralistisk religion. Ifall judendomen och islam har en handfull inriktningar så har hinduismen en mångfald av inriktningar. Detta beror på att: **a)** hinduismen inte har någon religionsstiftare, **b)** hinduismen är inte organiserad, likt exempelvis den katolska kyrkan, **c)** namnet är en samlingsbeteckning för en rad lokala religiösa traditioner, **d)** hinduismen har tagit del och infogat en rad andra religiösa traditioner genom historien.⁷

Vi ska trots mångfalden som är beskriven ovan försöka beskriva det som utmärker hinduismen. Vi skulle kunna kalla det en innehållsförteckning eller pudelns kärna inom hinduismen. Knut A Jacobsen benämner det som den brahmanska kärntraditionen.⁸



Förutom detta ska vi gå igenom hinduismens historia för att se hur kärntraditionen växt fram.

² Jacobsen, "Hinduismen", s. 12

³ Jacobsen, "Hinduismen", s. 24

⁴ Jacobsen, "Hinduismen", s. 12

⁵ Jacobsen, "Hinduismen", s.12

⁶ Jacobsen, "Hinduismen", s. 12

⁷ Jacobsen, "Hinduismen", s. 19

⁸ Jacobsen, "Hinduismen", s. 20f

Den brahmanska kärntraditionen är ofta den form av hinduism som skildras i vetenskaplig litteratur. Det finns också en annan huvudinriktning som fokuserar på frälsningen, moksha. Det finns en rad sådana yogaskolor som kan härledas till en grundare. Det finns också s.k. gururörelser som har förmedlat sin lära till en internationell publik. Ett känt exempel på detta är TM, Transcendental Meditation. Det finns också hinduorganisationer som uppstod på 1800-talet som till stor del påverkades av kristendomen. Exempel på sådana grupper är Brahmo Samaj och Arya Samaj.⁹



En tredje inriktning är by- eller stambaserade religiösa traditioner, som har haft svag förbindelse med den brahmanska kärntraditionen. Inom denna inriktning kommer inte prästerna från brahminkasten och man tillber ofta gudar med lokal eller regional förankring. Den brahmanska kärntraditionen har ofta velat komma åt de lokala traditionernas popularitet och därför har de ofta blivit en del av den brahmanska sanskriftstraditionen. I det här kompendiet ska vi försöka få en överblick över de olika dragen i den brahmanska kärntraditionen men även studera några av yogaskolorna.¹⁰



Ganesh. En av de panhinduiska gudarna. Han är studenternas gud, då han är beskyddare av kunskap.

CHECKPOINT

- ✓ Vilka reflektioner gör du efter ha läst/tittat på inledningssidorna?
- ✓ Vilken är hinduernas namn på deras egen religion?
- ✓ Vad beror mångfalden inom hinduismen på?
- ✓ Vad menas med den brahmanska kärntraditionen?

⁹ Jacobsen, "Hinduismen", s. 20f

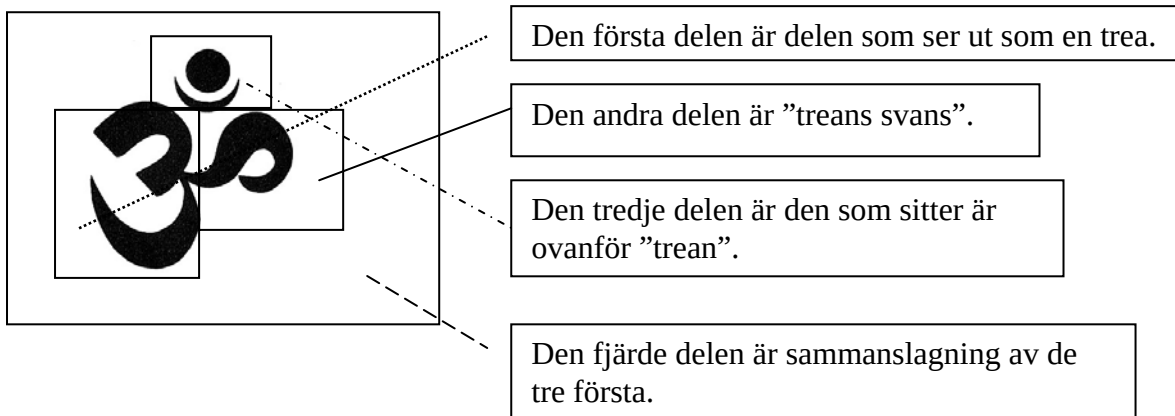
¹⁰ Jacobsen, "Hinduismen", s. 20f

Tro och lära



Aum- tecknet

Aumtecknet är en central symbol inom hinduismen. Tecknet kallas AUM eller OM och består av fyra delar.¹¹



Aumtecknet är en symbol för att det gudomliga genomsyrar allt, att en världssjäl genomsyrar allt i universum. Kan man erinra den sista stavelsen vet man allting och man kan nå varje hindus mål, **moksha**. Aum ses som varats helhet.¹² Symbolen används idag för att markera hinduisk identitet och är en stavelse som används i första ledet i ett mantra. De fyra tecknen sätts ihop till ett s.k. AUM-mantra. Man gör en viss andning: man börjar i magen, fortsätter genom bröstet och upp till pannan där bindumärket sitter på kvinnorna. När man gör denna andning ska man försöka hitta den fjärde stavelsen och detta ska ge andliga krafter. Dessa krafter kommer från Deva-nagari, det vill säga gudarnas skrift. Genom denna andningsteknik ska man hitta intet och allting och världssjälens inom sig själv.¹³



Den lilla färgade pricken, kallas bindu. Har inget med kast att göra.

¹¹ Katz, Mark, föreläsning på Karlstads universitet, september 1999

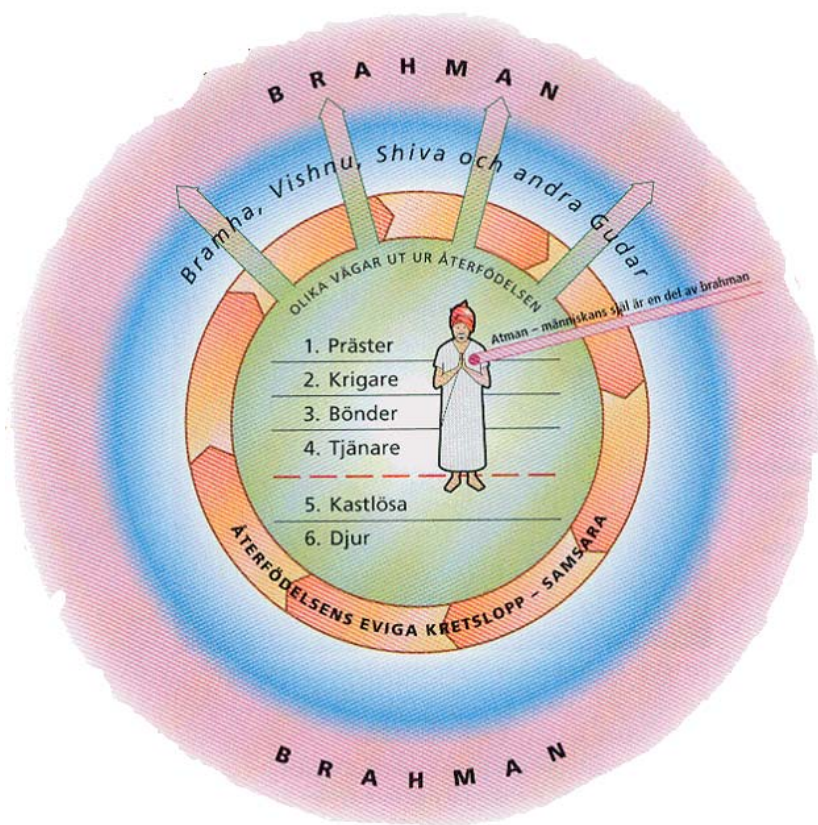
¹² http://www.ne.se/l%C3%A5ng/om#http://www.ne.se/modals/view_picture.jsp?sectionId=275810|facebook, 2009-03-19

¹³ Katz, Mark, föreläsning, Karlstads universitet, september 1999

Tro och lära

Det finns flera centrala begrepp som sammanfattar den hinduiska brahmanska kärntraditionen. Det är **atman**, **samsara**, **karma**, **brahman**, **moksha**, **maya** och **dharma**.

Atman är människosjälens eller rättare sagt en evig essens i allt levande.¹⁴ Denna kärna återföds ständigt till nya liv. Denna återfödelsecykel kallas för **samsara**.¹⁵ Vad man återföds till beror på atmans karma och **karma** är summan av bra och dåliga handlingar som man samlat ihop under de olika liv som man genomlevt.¹⁶ Ifall man lever ett moraliskt bra liv är chansen till en god återfödelse stor. Atmans slutmål är att sluta att återfödas och bli ett med världssjälens som kallas för **brahman**. Målet för en hindu är att atman ska bli så full av kunskap, hängivenhet och godhet att den försvinner in i den stora världssjälens.¹⁷ När atman blivit ett med brahman har man nått **moksha**, som slutmålet kallas.¹⁸ Det finns föreställningar om att moksha är en form uppgående i världssjälens. Brahman ses nämligen som en slags panteistisk gudom som genomsyrar hela vår verklighet. Ibland identifieras ”moksha gärna med en paradistillvaro i gemenskap med Gud”.¹⁹ Tankarna om atman, brahman och moksha kan man hitta i de heliga texterna *Upanishaderna* som tillkom någon gång mellan 1000 till 600 f. Kr. Ett annat viktigt begrepp inom hinduismen är **maya**. Vi människor är blinda för den egentliga verkligheten, då en slöja, maya, gör att vi inte förstår hur vi och universum fungerar.²⁰



¹⁴ <http://www.ne.se/l%C3%A5ng/atman>, 2009-03-19

¹⁵ <http://www.ne.se/l%C3%A5ng/samsara>, 2009-03-19

¹⁶ <http://www.ne.se/kort/karma>, 2009-03-19

¹⁷ <http://www.ne.se/l%C3%A5ng/brahman/134854>, 2009-03-19

¹⁸ <http://www.ne.se/l%C3%A5ng/moksha>, 2009-03-19

¹⁹ <http://www.ne.se/l%C3%A5ng/moksha>, 2009-03-19

²⁰ <http://www.ne.se/lang/maya/253032>, 2010-02-01

Dharma

Begreppet **dharma** innebär en föreställning om att människan upprätthåller universum genom sina handlingar. Det används för att strukturera samhället och den enskildes liv. Den är förbunden med hinduismens ideologi om att samhällets kaster kan inordnas i en hierarki av fyra kaster (varna). Dharma är ett av hinduismens centrala begrepp. I den kända texten *Manus lag* förklaras följande dygder/egenskaper som viktiga för en människa att sträva efter:

1. Tålmodighet
2. Förlåtelse
3. Självbehärskning
4. Att inte stjäla
5. Renhet
6. Sinneskontroll
7. Visdom
8. Lärdom
9. Sanningsenlighet
10. Lugn

Som tillägg till dessa, anses ahimsa (icke-våld) vara en viktig norm.



Tecknet inom den blåa cirkeln står för ahimsa. Handen är annars symbol för religionen Jainism.

När dharma förklaras som en uppräkningslista av en rad allmänna värden och egenskaper, är det sådana regler som äger allmän giltighet och är högt värderade inom hinduismen. Det som gör hinduismens värden och regler anmärkningsvärda är att de accepterar mångfald samtidigt som de är relativa, då olika människor har i uppgift att följa olika dharmas. Hinduismens lagtexter talar om olika dharma för olika grupper.

Följande grupper har sin dharma:

Regioner (desadharma)

Sociala grupper (jatidharma)

Familjer (kadharma)

Kvinnor (stridharma)

Djur (pasudharma)

Personlig dharma knuten till yrke och bakgrund (svadharma)



Kvinnors dharma kallas för stridharma.

Ett känt ordspråk lyder: ”Det är bättre att följa sin egen dharma dåligt än en annans felfritt”. Den som följer sin egen dharma kan förvänta sig en bättre återfödelse. Genom att följa den kan man nå slutmålet, att slippa återfödas. Dharman är alltså olika för olika människor. Den skapar tolerans för mångfald, men kan också legitimera orättvisor. Dharman förändras dock över tidsåldrar.²¹ I tidig indisk tradition utförde brahminer olika riter för att bibehålla ordningen i samhället. Dharma omfattar de dagliga ritualerna knutna till hemmet, övergångsritualerna, reningsritualer, juridik och regler bundna till kast, klass, kön och levnadsstadium.

Vi ska titta på hur samhället är strukturerat i kast (varna), klass (jati), kön och levnadsstadium.

Varna och jati. (Kastväsendet)

” Tänk dig att adeln fortfarande sitter på alla viktiga poster i samhället och du, med din enkla bakgrund, blir mobbad och utfrysad så fort du besöker deras arbetsplatser, stadsdelar och stamfik. Tänk dig att alla Sveriges präster är adliga, och att de har stängt kyrkportarna för såna som du och uppmanar dig att sköta din religionsutövning för dig själv. Du kan väl be i garderoben, eller varför inte på toaletten! Tänk dig att folk rynkar på näsan och vänder sig bort när du berättar vem du är. Tänk dig att detta upprepas varje dag året om – år ut och år in”²²

Texten beskriver en verklighet för många lågkastiga i Indien, i alla fall för 40 år sedan. Men BBC News rapporterade att detta förekommer även på 2000-talet. Inslaget i nyhetsprogrammet berättar om hur skolbarn vägrade att äta skolmaten eftersom den tillagats av kvinnor från lägre kaster. Vi har länge kallat den hierarkiska samhällsstrukturen i Indien för kastsystem, men ordet kast är egentligen ett portugisiskt ord för stam.²³ Idag talar man främst om varna och jati. **Varna** har stora likheter med ståndssamhället i Europa under medeltiden fram till franska revolutionen.²⁴ Varna sägs enligt vissa teorier ha uppkommit ca 1500 f.Kr. då indoeuropeiska stammar erövrade stora delar av främre Indien. Dessa stammar som själva kallade sig själva för arier (de ädla –civiliserade) bildade ett härskande skikt av militäradel. Tjänarkasten kom att utgöras av det folk som var härskarfolket innan arierna invaderade området. De s.k kastlösa var sin tur det folk som var underkuvat när dessa ariska indoeuropéer intog norra Indien.²⁵

²¹ Jacobsen, ”Hinduismen”, s. 24ff

²² Radioprogrammet OBS! i P1, oktober 2006

²³ Ewald, S, Religionslexikonet, s. 251

²⁴ <http://www.ne.se/l%C3%A5ng/kastv%C3%A4sen>, 2009-03-20

²⁵ Bra böckers världshistoria, Högkulturerna tar form, s. 51ff

Man strukturerar Varna (färg) i följande hierarki.

1. Brahminerna – präster
2. Kshatriya – krigare
3. Vaishya – köpmän, hantverkare och jordbrukare.
4. Shudra – tjänare och arbetare

Utanför varna hamnar de som vi i väst fortfarande benämner kastlösa.

Dessa tre översta varna kallas ”de som är födda två gånger”. Det var endast de som fick lov att höra de heliga vedatexterna och stod närmast att slippa återfödelse. Enligt den brahmanska kärntraditionen har olika varna olika plikter. Prästen har uppgifter som syftar till att bevara samhällets enhet. Krigaren ska beskydda folket. Bönder och köpmän ska ta hand om kor, driva jordbruk, bedriva handel och penningutlåning medan tjänarklassen ska vara hantverkare och tjäna de andra klasserna. Anledningen till att många idag ändå sysslar med sådant som ej tillhör deras varna beror enligt hinduismen på att världen genomgår en dålig tidsålder. Utanför kastsystemet finns det sådana som definieras utanför kastsystemet och detta beror på att sysslar med orena tabubelagda yrken. De har kallats för kastlösa, oberörbara eller paria. De sysslar ofta med döda ting eller får städa upp efter andra, exempel på yrken är sopare, skomakare, ibland barberare och tvättare.²⁶ Dessa utgör ca 20% av Indiens befolkning. De vill inte kallas sig kastlösa utan kallar sig ofta daliter som betyder de förtryckta.²⁷ Mahatma Gandhi kallade dem harijan, Guds barn.²⁸ Daliterna ses ofta ned på av de som är över dem i hierarkin. Ett sätt att komma ur systemet är att konvertera till en annan religion. Enligt indisk lag är det förbjudet att mena att någon är så oren att han står utanför varnasystemet.²⁹ Varnasystemet är främst en kategorisering av en människans status, än än mer viktig är indelningen i olika jatis.³⁰

Jati

Det finns också en indelning som kallas för jati. Detta brukar man översätta med kast eller klass eller yrke, men själva ordet jati betyder vad man är född till. Man skulle kunna jämföra detta med vårt forna skråväsende, alltså en indelning i yrkesgrupper. I Europa finns ett berömt uttryck som påtalar vikten av att gå i sin fars fotspår. Det lyder: ”Skomakare bli vid din läst”. Och det är det jatisystemet handlar om, att man ska överta sin faders och släkts yrke. Inom jatin har man gemensamma gudar, riter och myter. Det är vanligt att man gifter sig inom sin jati. Enligt NE finns det 3 000 jatis och över 25 000 underjatis. Enbart brahminerna är indelade i 1863 jatis.³¹ Självklart arbetar inte alla inom sin jati nuförtiden, men ändå har man kvar sin ”jativärdighet”.

Konsekvenser av varna och jati

Diskriminering på grund av varna- och jatisystemen är mycket vanligt. Den indiska staten har försökt att använda sig av positiv särbehandling av förtryckta grupper genom att kvotera in dem i statlig utbildning och statliga yrken. Idag är exempelvis 49% av platserna på den indiska läkarutbildningen reserverade för lågkastiga.³² Varna är förmodligen äldre än

²⁶ Carlsson, B K, *Kastsystemet kvar – trots förbud*, 1980-12-04

²⁷ Jacobsen, ”*Hinduismen*”, s. 108f

²⁸ <http://www.ne.se/l%C3%A5ng/kastv%C3%A4sen>, 2009-03-20

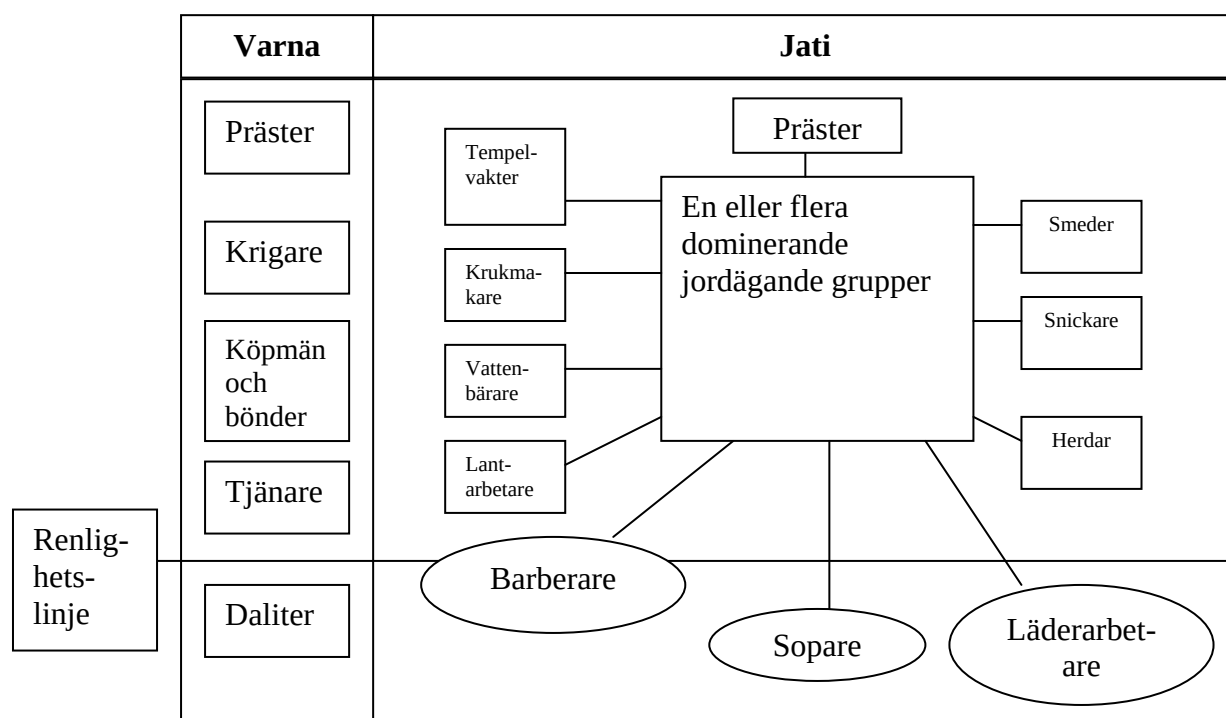
²⁹ Jacobsen, ”*Hinduismen*”, s. 108f

³⁰ <http://www.ne.se/l%C3%A5ng/kastv%C3%A4sen>, 2009-03-20

³¹ Wibäck, S, *Religionernas historia*, s. 325

³² Radioprogrammet OBS! i P1, oktober 2006

karmabegreppet, men karma används för att legitimera varnasystemet. Människan kan då sägas ha förtjänat den position man hamnat i. En människans karma kan dock enligt hinduismen förändras genom olika ritualer och pilgrimsfärder. I princip kan man inte byta jati och man gifter sig mycket sällan utanför sin jati eller varna. Förr i tiden var uppdelningen mellan olika varnas än mer tydlig. Det talas om att när en skugga från en oberörbar föll över en brahmin, var brahminen tvungen att genomgå en lång renlighetsceremoni. Det är också ett stort tabu att bryta mot kastreglerna.³³ Industrialiseringen och urbaniseringen har luckrat upp kastväsendet men det lever dock kvar i praktiken och genomsyrar det indiska samhället. Det är exempelvis en betydande faktor inför politiska val.³⁴ Tanken om oberörbarhet börjar så smått att försvinna i alla fall i städerna och bland dem som har gått i skolan. Indiska forskare säger att inkomst och karriär långsamt börjar bli viktigare än kasttillhörighet.³⁵ Tre konkurrerande indiska religioner har vid olika tidpunkter förkastat kastsystemet. Det handlar om buddhism, jainism och sikhism.³⁶



Bilden ovan försöker förklara hur det kan se ut i vanlig indisk by. Till vänster ser ni först varnauppdelningen som vi talat om tidigare. Jatin är uppdelad av en oändligt antal grupper. Dessa är svåra att få in i varnahierarkin. Den högra delen av skissen försöker beskriva jatiindelningen. I en indisk by ägs vanligen jorden av ett fåtal. Det händer men det är inte vanligt att brahminer äger jord, utan det är oftast "krigare och köpmän - bönder" som äger jorden. Runt dessa finns jatigrupper som fungerar som deras tjänare. Brahminerna sköter det rituella livet medan några sysslar med hedervärda tjänster som behövs i jordbruket. Vissa jatis sysslar med sådant som anses vara orent. Barberare och tvättare anses i vissa byar vara hedervärda sysslor, i andra ses de som orena. En jatigrupp kan i sin helhet förflyttas uppåt från att varit en krukmakarejati som befinner sig inom Shudravarnan (tjänare) till Ksatriyavarnan (krigare). Detta kan de göra genom att köpa jord. Genom att de nu är

³³ Jacobsen, K, *Hinduismen*, s. 108f

³⁴ <http://www.ne.se/artikel/222831>, 2009-03-20

³⁵ OBS i P1, oktober 2006

³⁶ OBS i P1, oktober 2006

jordägare kan hävda att de i själva verket är Ksatriya. Efter några generationer kanske deras lögn accepteras. Det är dock mycket svårt för enskilda individer att byta jati.³⁷

Kön och levnadsstadium

Både mannen och kvinnan inom hinduismen har olika roller att spela beroende på var livet de befinner sig. Mannens liv har enligt hinduismen fyra stadier med olika mål. Dessa stadier ska genomgå i tur och ordning men gäller i praktiken bara brahminvarnan. Målen är att a) uppfylla sina rituella och sociala plikter. b) få ekonomisk och politisk makt c) få estetisk och erotisk njutning och d) att slippa återfödelsen och nå moksha.³⁸

Män

Mannens liv delas därför in i:

Lärljungestadiet – där man ska uppfylla sina rituella och sociala plikter (a).

Familjeförsörjarestadiet - där man ska förutom uppfylla sina plikter ska få makt och få njutning (a,b och c).

Skogsbostadiet – Dra sig tillbaka från det tidigare stadiet och se till att ens uppgifter övertas av sonen. (Ge upp a, b och c)

Världsförsöksestadiet – Försöka att nå frälsning, moksha. (d)

Det är alltså i ålderdomen som man ska börja söka frälsning. Läran om levnadsstadierna sägs ha tillkommit för att männen inte skulle dra sig tillbaka för att söka moksha allt för tidigt i livet. Levnadsstadierna är idag i praktiken reducerade till tre då man hoppar över skogsbostadiet. Det finns dock andra sätt för både män och kvinnor att nå frälsning, något som vi kommer in på under **yogaskolor**.³⁹

Kvinnor

Läran om levnadsstadierna beskriver mäns liv och gäller inte kvinnor. Men kvinnor har sin egen dharma, stridharma, vilken är förbunden med kvinnans liv. Kvinnor har egna övergångsritualer, exempelvis vid första menssen.⁴⁰ Mensen gör dock man anses för oren för att träda in i ett hinduiskt tempel. Annars är dock alla former av religiöst liv öppna för kvinnor. Många former av hinduismen domineras och kräver kvinnors deltagande. Det gäller exempelvis gudstillbedjan (bhakti), som är en stor del av hinduismens religiösa liv.⁴¹

Kvinnans liv delas in i:

Hustru

Flicka

Änka

En hustru delar dharma med sin make. En kvinna ska visa sin man respekt genom att vara underdånig när andra män är närvarande. Det är som hustru en kvinna har högst status i Indien. De flesta av hinduismens gudinnor är exempelvis hustrur och mödrar. Kvinnan har stor makt som mor och ingen är mer vördnadsvärd än modern enligt *Manus lag*.⁴²

³⁷ Kastsystemet kvar – trots förbud, 1980-12-04

³⁸ Jacobsen, "Hinduismen", s. 109

³⁹ Jacobsen, "Hinduismen", s. 109

⁴⁰ Jacobsen, "Hinduismen", s. 297

⁴¹ Jacobsen, "Hinduismen", s. 297

⁴² Jacobsen, "Hinduismen", s. 297

Änkor har låg status och omgifte av änkor är inte tillåtet. Om maken dör när kvinnan är ung tvingas hon att leva hela sitt liv som änka. Något som ofta tagits upp när det gäller änkor i Indien är att de bränts tillsammans med maken när han avlidit. Denna s.k Sati har dock bara skett undantagsvis. Det visar dock på statusen som kvinnan har som änka efter sin man i Indien.⁴³

Pojkar är i många familjer mer önskvärda än vad flickor är. Söner föredras eftersom de kan försörja föräldrarna när de blir äldre. En dotter däremot, hon flyttar till mannens by och familj och förlorar sitt tidigare sociala liv. Det händer att hon behandlas illa av sin nya familj.⁴⁴

Det finns dock goda kvinnliga förebilder inom hinduismen och man kan hitta stöd för kvinnors rättigheter i religionen. Gudinnan Durga ses som ett exempel på en kvinna som slåss mot orättvisor i världen. Det är dock inte alltid så att en man per automatik har högre status än vad en kvinna har. En brahminkvinna har exempelvis högre status än vad en man från en lågkastig familj har.⁴⁵

Holi

Under ett tillfälle per år kan man passa på att strunta i dharmaläran. Under vår- och färghögtiden **Holi** är varna-, jati-, kön-, och åldersgränser utsuddade. Holi firas med bålbränning och lek med färgpulver och färgat vatten som kastas på varandra. På en del platser firas den till Krishnas ära. Det är dock inte fokus på religiösa aktiviteter under denna högtid. Ett rop är vanligt under denna högtid, det är HOLI HEY.⁴⁶



CHECKPOINT

- ✓ Förklara hinduismens tro och lära genom att använda relevanta begrepp.
- ✓ Varför är Dharma ett viktigt begrepp för att förstå hinduismen och det indiska samhället?
- ✓ Förklara det vad vi i väst brukar kalla kastväsendet, uppkom och fungerar.
- ✓ Fundera kring män och kvinnors olika villkor inom hinduismen.
- ✓ Hur firas Holi?

⁴³ Jacobsen, "Hinduismen", s. 297

⁴⁴ Jacobsen, "Hinduismen", s. 297

⁴⁵ Jacobsen, "Hinduismen", s. 297

⁴⁶ http://www.bbc.co.uk/religion/religions/hinduism/holydays/holi_2.shtml, 2009-03-27

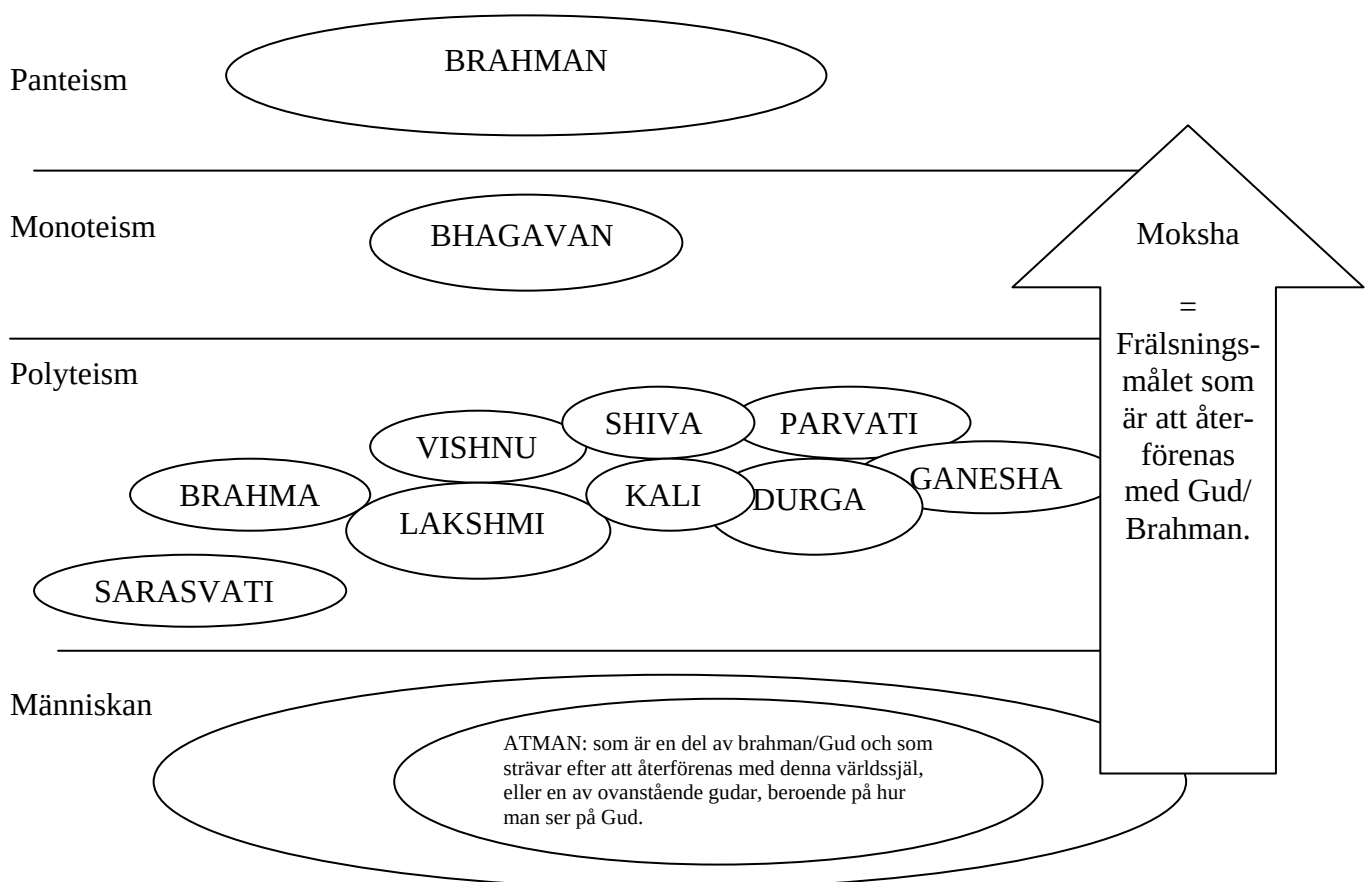
Gudsbild

Hinduismens gudsbild kan beskrivas med ett ord, komplex. Anledningen till detta är att man infogat många religiösa element i sin tro genom historien. Under äldre vedisk tid, 1750 till ca 300 f.kr, trodde man på gudar som Indra, Mitra och Varuna. I skriften **Upanishaderna**, som uppkom under yngre vedisk tid, 900-300 f.kr, beskrevs gudomen på ett mer panteistiskt vis. Gudomen var en kraft som genomsyrade allt i världen samtidigt som den var skild från den. Denna panteistiska gudom kallade man för Brahman.⁴⁷

Under Hinduismens guldålder, ca 300 e.kr, växte sig en teistisk gudstro sig stark i Indien. Först nu utvecklas den hinduism som vi känner idag och det är nu som man på allvar börjar att tro på gudar som Vishnu, Shiva, Brahma och olika kvinnliga gudinnor med egen kraft. Dessutom talar man också ofta om herren, Bhagavan, och då skulle man kunna tala om en monoteistisk gudom.⁴⁸

När Nationalencyklopedin förklarar hinduismens gudsbild (min bild) skriver de så här:

”Världen har sin grund i och utgår från Gud. Den högsta gudomen är i sig evig och oföränderlig; i sin absoluta aspekt kan den identifieras med brahman och är då höjd över alla individuella egenskaper och saknar personliga attribut. Men gudomen är också ett personligt väsen, "herren" (ishvara, bhagavan), med attribut som allmakt, allvetande osv. och som person vanligen identifierad med Vishnu, Shiva eller Gudinnan (under något av hennes namn: Devi, Durga, Kali, Lalita etc).”



⁴⁷ Bra böckers världshistoria, Högkulturerna tar form, s. 42ff

⁴⁸ Jacobsen, "Hinduismen", s. 110f

Hinduismens kosmos

Hinduismens kosmos består av himlar (svarga) och helveten (naraka). I dessa helveten eller himlar får man under en tid lida eller skörda frukter av tidigare liv. Världens uppkomst beskrivs som gudomens lek med sin illusionskraft (maya). En världs ålder kallas för kalpa och varar i 4 320 000 år. När en kalpa är slut går skapelsen tillbaka till Gud och det är dags för en ny skapelse. Enligt hinduismen finns ingen riktig början och inget slut på historien. Allt går runt i ett evigt cykliskt förlopp av skapelse, död och återfödelse⁴⁹. Enligt hinduismen lever vi nu i en av de sämsta tidsåldrar, en kaliyuga. I vår värld finns gudar och himmelska väsen, naturandar och anfäder, djur och människor, olika klasser av demoner och helvetesinvånare; en skiljelinje går mellan gudar (*deva*) och demoner (kallade bl.a. *asura*); de rivaliserar ständigt om makten över världen. När ordningen i världen hotas kan en gudom ingripa genom träda in i världen.⁵⁰

Panhinduiska gudar och dagens hinduiska riktningar

Vi ska nu titta på delar av hinduismens pantheon. Vi riktar in oss på världsskaparen **Brahma**, världsupprätthållaren **Vishnu** (Och dennes avatarer) och världsförstöraren **Shiva** och deras gemåler. Dessa tre kallas ofta för hinduismens **trimurti**. Detta på grund av deras egenskaper och att de tillsammans står för många av principerna i hinduismen.⁵¹

Brahma världsskaparen

Brahma är världsskaparen i hinduismens trimurti. Hans främsta kännetecken är att han har fyra huvuden (Shiva högg av det femte).⁵² Idag för han en tynande tillvaro då hans skaparfunktion tagits över av den kvinnliga principen. Idag finns bara ett tempel till hans ära.⁵³ Hans gemål är Sarasvati som är de sköna konsternas beskyddare och är ett förkroppsligande av kunskap, andlighet och kulturella värden.⁵⁴ Hon avtecknas ofta med ett stränginstrument.⁵⁵



Brahma



Sarasvati

Vishnuism

Dyrkan av Vishnu eller någon av hans avatarer kallas gemensamt för Vishnuism. Sjuttio procent av hinduerna är vishnuiter. Gemensamt för dessa är att de tror att frälsning består i att förenas med Vishnu eller någon av hans avatarer.⁵⁶

⁴⁹ Jacobsen, "Hinduismen", s. 50

⁵⁰ <http://www.ne.se/artikel/203085>, 2009-03-26

⁵¹ <http://www.ne.se/artikel/344410>, 2009-03-27

⁵² <http://www.ne.se/artikel/134851>, 2009-03-29

⁵³ Whittaker, C, *En introduktion till Orientalisk mytologi*, s. 60

⁵⁴ Jacobsen, "Hinduismen", s. 223

⁵⁵ <http://www.ne.se/artikel/300994>, 2009-03-29

⁵⁶ Jacobsen, "Hinduismen", s. 123

Vishnu och Lakshmi

Vishnu är upprätthållaren enligt hinduismen. Det är han som upprätthåller dharma i världen. Det sägs att han med jämna mellan rum tar tre gigantiska kliv över universum för att se till att det håller de rätta måtten och att ordningen består i världen. Ifall kaos hotar, så kanske det är dags för någon av hans avatarer att bege sig till världen för se till att dharma upprätthålls. Vishnu avbildas som en allsmäktig kung med fyra armar som symboliserar allmakt. I händerna håller han en snäcka som symboliserar aummantrat, en diskus som symboliserar universell dominans, en stridklubba för urtida kunskap och en lotusblomma för renhet och fruktbarhet. Han har blå hud vilket står för oändlighet. Han rider på Garuda som är en örn eller en fågelmänniska.⁵⁷

Lakshmi är Vishnus gemål. Hon håller en lotus i handen och rider på en uggla. Hon representerar den kvinnliga kraften hos honom. Hon är lyckan, skönheten och rikedom personifierad. Dessutom är hon källa till fruktbarhet. På bilden ser ni förutom att hon håller i lotusblommor, att hon hålls ren av två elefanter och i händerna har hon mynt.⁵⁸ Ljushögtiden **Diwali** är framförallt tillägnad henne. Då är alla hus, gator och torg i Indien upplysta med lyktor.⁵⁹ På bilderna ser ni Vishnu längst upp till höger och Lakshmi är gudinnan bredvid honom. Nedan för dem ser ni Rama, en av Vishnus avatarer.



⁵⁷ Hattstein, Marcus, *Världens religioner – Hinduism*, s.26

⁵⁸ <http://www.ne.se/artikel/236768>, 2009-03-29

⁵⁹ <http://www.ne.se/artikel/168697>, 2009-03-29

Vishnus tio avatarer

Vishnu har enligt hinduismen tio avatarer, som står för gudomens skyddande och bevarande krafter. Avatarerna är jordiska inkarnationer.⁶⁰ Här följer en kort beskrivning av dem. Vi ska dessutom titta lite närmare på Rama och Krishna eftersom de i nordindien är mer populära än Vishnu själv.

1. **Matsya** – En fisk som räddade den första människan, Manu, från kosmisk översvämning.
2. **Kurma** – En sköldpadda som hjälpte till att kärna det kosmiska havet. Det kärnade vattnet gav dock upphov en odödlighetsdryck.
3. **Varaha** – Ett vildsvin som dök ner i havet för att rädda jorden personfierad som gudinnan Bhu.
4. **Narasimha** – Ett människolejon som dödade en mäktig demon.
5. **Vamana** – En dvärg som gjorde sig liten för att krossa ett demonvälde på jorden. Därefter gjorde han sig så stor att han kunde korsa universum med tre steg.
6. **Parasurama** – Rama med yxan. Han dräpte de krigare som hotade världsordningen.
7. **Rama** – Dräpte demonen Ravana som kidnappat maken Sita. Kröntes sedan till kung i Ayodya. En utmärkt regent.
8. **Krishna** – Dödade sin onde morbror Kamsa. Precis som det var förutspått. Det är han ni ser tillsammans med sin Radha på den nedersta bilden.
9. **Buddha** – Stoppade djuroffer. Ersätts ibland med en bror till Krishna.
10. **Kalki** – En avatar som ej kommit ännu. Han ska komma på en vit häst. Förväntningarna på Kalki som en slags Messias är dock små. Hinduismen som har en cyklisk historiesyn, tänker inte ofta apokalyptiskt. Det finns ingen första början eller något slut.



⁶⁰ Hattstein, "Världens religioner", s. 26

Krishna

Krishna är nordindiens populäraste gud. I väst är han känd som en sträng furste som manar Arjuna att följa sin plikt och dharma som krigare. I Indien är han främst ett lekfullt barn, en demondödare och herdinnornas älskare.⁶¹ Krishna är föremål för en intensiv gudshängivenhet. Många ser Krishna som den högsta guden.⁶² Det finns tre viktiga föreställningar om Krishna. 1.) Han är en gud som står över dharma. Han stjälar smör, är olydig mot sin mor, ljuger och älskar med gifta kvinnor. 2.) Han är en demondödare⁶³ som dödar den onde kungen Kamsa⁶⁴ 3.) Han är en passionerad älskare som älskar med flera herdinnor (gopier) samtidigt, men har också enskilt sex med sin Radha. I Krishnas himmel är alla evigt unga och friska. Att han ofta ses som ett barn visar på att han är tillgänglig för alla. Krishna är också känd för sitt förföriska flöjtspel och med denna musik lockar han människan till att försöka förenas med honom.⁶⁵

Rama

Om Krishna står över dharma, så står Rama för den eviga ordningen. Rama är den gode sonen, den gode maken och en god människa i symbios med naturen. Ramas kamp för ordningen, som Vishnus avatar, stod mot demonkungen Ravana. Kampen skildras i eposet **Ramayana**. Den handlar om att Rama berövas kronan i staden Ayodhya genom sin styvmoders ränker. Han tvingas att gå i exil tillsammans med hustrun Sita och brodern Lakshmana. Under landsflykten får de vara med om dramatiska äventyr. Demonkungen Ravana kidnappar Sita och tar henne till dagens Sri Lanka. Rama räddar henne med hjälp av apkungen Hanuman och hans aparmé. Rama återvänder slutligen i segertåg till Ayodhya och tar kungatronen i besittning. Sita tvingas att dock att bevisa att hon inte varit otrogen genom att göra ett eldprov.⁶⁶ Idag är staden Ayodhya en av Indiens mest heliga städer på grund av att Rama föddes där.⁶⁷

Shivaism

28 procent av de hinduiska indierna är shivaiter.⁶⁸ Ett utmärkande kännetecken för shivaiterna är att de ofta har tre horisontella streck i pannan.⁶⁹ De vänder sig till **Shiva**, hans maka **Parvati** och deras söner Ganesha och Skanda. Shivaiterna ser Shiva som den frälsande guden. Sonen **Ganesha** är en populär Gud.⁷⁰ Det sägs att han fick ett elefanhuvud i ersättning för det huvud som hans far hade huggit av. Att det just blev en elefants huvud, berodde på att det var det första djur man stötte på jakt efter ett nytt huvud till sonen. Ganesha är framförallt vishetens och skolungdomarnas gud.⁷¹ **Skanda** är populär i Sydindien.⁷² Ibland ses **Kali** som Shivas gemål. Hon avbildas ofta som en vild gudinna men har också moderliga sidor och är föremål för hängiven tillbedjan.⁷³

⁶¹ Jacobsen, "Hinduismen", s. 142

⁶² <http://www.ne.se/artikel/128310>, 2009-03-30

⁶³ Jacobsen, "Hinduismen", s. 146

⁶⁴ Whittaker, C, *En introduktion i orientalisk mytologi*, s. 72

⁶⁵ Jacobsen, "Hinduismen", s. 146

⁶⁶ <http://www.ne.se/artikel/290485>, 2009-03-30

⁶⁷ <http://www.ne.se/ayodhya>, 2010-02-02

⁶⁸ Jacobsen, "Hinduismen", s. 174

⁶⁹ Hattstein, "Världens religioner", s. 23

⁷⁰ Jacobsen, "Hinduismen", s. 174

⁷¹ Jacobsen, "Hinduismen", s.183

⁷² Jacobsen, "Hinduismen", s. 174

⁷³ <http://www.ne.se/artikel/219667>, 2009-03-29

Världsförstöraren

Shiva är framförallt världsförstöraren. Ibland ser man honom utföra en vild dödsdans omgärdad av eldslågor. Dansen blir allt mer exatisk. Det Shiva gör är att dansa så vilt att hela den rådande världsordningen rämna. Shiva förgör vår illusionsvärld och rycker bort maya, slöjan, från den skenvärld som vi lever i.⁷⁴ Han framställs som en så gott som naken asket med skitiga tovig flätor. Asketismen är en symbol för socialt utanförskap. Bilden i mitten nedan visar dock på hans roll som familjefader. Shivas vita kropp är rödaktig insmord med aska och hans hals är blå sedan han räddat världen genom att dricka ett förintande gift. Runt halsen har han dödsskallar eller ormar. Hans riddjur är tjuren Nandi. Världsförstöraren har en treudd, en båge och en dubbelsidig trumma,⁷⁵ trumman använder han för att mana fram jordens undergång, men också en helt ny värld. Shivas stad är Varanasi och de som dör i hans stad kommer oberoende av karma få komma direkt till honom.⁷⁶



Shiva den motsägelsefulle

Shiva har både en manlig och kvinnlig natur. Hans shakti är den kvinnliga kraften och den är en del av hans väsen. En känd historia om Shiva, är att han en gång försökte att förföra brahminernas kvinnor. Denna framstöt ledde fram till att han kastades och hans penis, linga, föll till marken och fästes där.⁷⁷ Denna Linga, som ni ser på bredvid Parvati på bilden ovan, dyrkas idag för att man ska bli fertil, men den är också en symbol för Shiva. Lingan omgärdas av ett kvinnoskote, yoni, som ses som den kvinnliga källan till liv.⁷⁸ Shiva är alltså både världsförstörare, men förknippas på och samma gång med fruktsamhet. Han är både familjefader och asket, frälsare och ödeläggare. Shiva är oundgänglig för hinduisk tro, för utan förstörelse kan inte något nytt återskapas och återfödelse är en grundläggande trosuppfattning inom hinduismen.⁷⁹

⁷⁴ Hattstein, M, *Världens religioner – Hinduism*, s. 23f

⁷⁵ <http://www.ne.se/artikel/304632>, 2009-03-29

⁷⁶ *Världens religioner – Hinduism*, s. 23f

⁷⁷ Jacobsen, "Hinduismen", s.183

⁷⁸ <http://www.ne.se/artikel/242414>, 2009-03-29

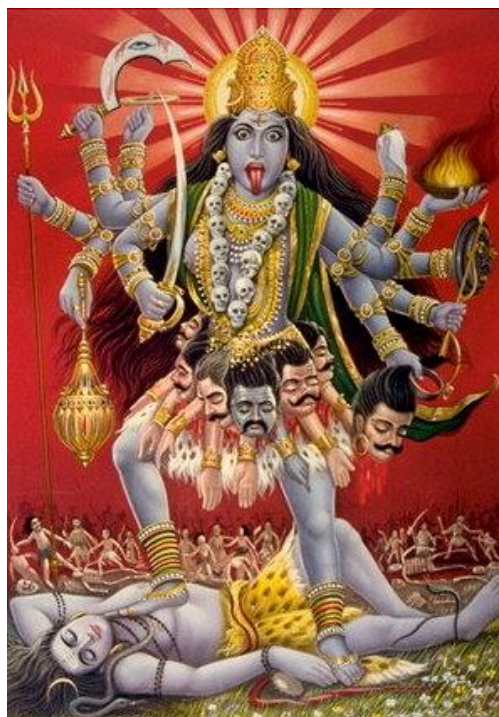
⁷⁹ Jacobsen, "Hinduismen", s. 202

Shaktism

Shaktismen ser det gudomliga som en kvinnlig kraft, shakti. Det är denna oskapade feminina kraft som skapar, upprätthåller och förgör världen. Cirka två procent av hinduerna i Indien är shaktister. De dyrkar den stora gudinnan Mahadevi. Gudinnan inom hinduismen står för både det fruktbara feminina och det farliga vilda och otämjda. Man dyrkar främst de skräckinjagande Kali och Durga eftersom de krossar onskans demoner. Inom tantrismen tror man att man, genom att upprepa mantran och visualisera sig in i heliga bilder av universum s.k. mandalas, kan nå fulländning och befrielse genom en förening mellan den kvinnliga och manliga kraften inom människan.⁸⁰

CHECKPOINT

- ✓ Varför kan man beskriva hinduismen som monoteistisk, panteistisk och polyteistisk på en och samma gång?
- ✓ Vilka viktiga roller spelar Brahma, Vishnu och Shiva i hinduismens Pantheon? Beskriv dessa gudar kort. På vilket sätt återspeglar de hinduismens historiesyn?
- ✓ Vilken är de största teistiska inriktningarna i Indien?
- ✓ Jämför Vishnus avatarer Krishna och Rama.
- ✓ På vilket sätt är Shiva en motsägelsefull gud?
- ✓ Vad kallas inriktningen inom hinduismen som ser det gudomliga som en kvinnlig kraft?



⁸⁰ Jacobsen, "Hinduismen", s. 203ff

Yogaskolor

Inom hinduismen såsom många andra religioner vill man bli frälst och bli ett eller komma nära den man dyrkar och tror på. Yoga handlar om olika sätt att nå till frälsningsmålet moksha. Grundidén med yoga var att man med vediska offer skulle förena den materiella världen med den andliga. De brahminer som höll på med ritualerna under vediskt tid (1600-800 f.Kr) fokuserade på medvetandet under lång tid. Denna koncentration är grunden till yoga.⁸¹ Det var främst män från brahminvarnan som höll på med dessa offer och strävan efter moksha. I den heliga texten Bhagavagita reformeras detta genom tal om nya vägar till moksha. Dessa nya frälsningsvägar öppnar vägen till moksha för de långt ner i samhällshierarkin och för kvinnor.⁸²

Bhagavagita talar om tre vägar till moksha, **kunskapsyoga** (jnana), **handlingsyoga** (karma) samt och **hängivelseyoga** (bhakti). Bhagavagita som till stor del är teistisk, förespråkar främst hängivelseyoga. Då den går ut på att ge sig hän åt gud. Mest skeptisk är Bhagavagita mot **jnana yoga**, eftersom den vägen innebär ett liv skilt från det omgivande samhället.⁸³ Dessutom finns det flera **yogatraditioner** som genom olika tekniker försöker hitta sitt inre själv och gudomliga inom sig. Den mest kända yogan i västvärlden är förmodligen **Hatha yoga**.

Jnana Yoga är vishetens och skarpsinnets yoga. Detta är en väg för brahminkasten. Här ska man nå kunskap om hur verkligheten är beskaffad och komma bort från okunskap och enskilt kontempera kring sanningen. Man ska inse att atman och brahman egentligen är samma sak.⁸⁴ Att en kärna inom oss är lika med världssjälens essens. Det finns en berömd text kring detta.

I Chandogya-upanishaden berättas det om sonen Svetaku som undervisas av sin far.

”I begynnelsen fanns Varat allena, Ett Enda - utan detta intet. Han, Den Ende, tänkte: Må Jag bli många, må Jag växa fram. Han skapade världsalltet ur sig själv och gick in i varje varelse. Han är det fina innersta väsendet. Han är Sanningen. Han är Jaget. Och Det, Svetaketu, DET ÄR DU (Tat twam asi).”⁸⁵

I Chandogya används bilder för att förklara vad självet är. ”Ett frö delas. Fröet är tomt, men det är från denna osynliga essens som trädet blir till, och så är det också med universum, och det är också likadant med människans innersta själv.” En annan bild berättar ”därefter läggs salt i vatten och står över natten. Saltet försvinner men vattnet smakar salt. Atman är osynlig som saltet, men precis som saltet finns det i allt. Atman är hela världens själ, den är det verkliga. Så är det också med individen. När därför livet lämnar kroppen, dör kroppen men inte livet.” Hela världen har denna essens inom sig. Den finaste essensen är det verkliga, den finns i självet och i vårt innersta.⁸⁶

⁸¹ Wibäck, S, *Religionernas historia*, s. 327

⁸² Jacobsen, ”*Hinduismen*”, s. 113f

⁸³ Jacobsen, ”*Hinduismen*”, s. 113f

⁸⁴ Wibäck, *Religionernas historia*, s. 327

⁸⁵ <http://home.sol.se/Ganesa/Tat%20twam%20asi.htm>, 2009-03-26

⁸⁶ Jacobsen, ”*Hinduismen*”, s. 98

Handlingsyoga (karma yoga)

Inom handlingsyoga får man frälsning genom att arbeta och verka inom sin egen dharma. Man ska göra handlingar som tjänar samhället och de ska utföras utan egoism. Man ska vara densamma i lidande som glädje.⁸⁷

Känslans väg (Bhakti yoga)

Enligt Bhagavagita måste sökandet efter frälsning underordnas samhällets behov. Därför är man skeptiskt mot jnana yoga då den innebär en form av enskilt sökande. Inom känslans väg ska man göra alla handlingar för eller med gud i tankarna. Gör man det når man moksha. Känslans väg tillkom under mellan 300 f.Kr – 300 e.Kr. Enligt Bhakti är moksha lika med frihet från återfödelse genom kunskap och förening med en personlig gud. Känslövägen är en lätt väg till frälsning, en väg som lägre kaster kan gå. Samtidigt som Bhakti yoga växte fram gick man mer och mer ifrån den gudsbild som är beskriven i den upanishad som jag refererade till under jnana yoga. Istället blev teismen, med Gud som skapare, upprätthållare och ödeläggare av världen allt mer vanlig.

Yogatraditioner

”Yoga kanske är ett av hinduismens mest betydelsefulla bidrag till mänsklighetens religiösa arv.”⁸⁸ Yoga betyder en mental eller kroppslig ansträngning för att nå ett högt mål. Yoga använder kroppen och medvetandet för att nå sitt religiösa mål. Yoga är ofta både målet och vägen dit. Målet betyder ofta att man hittar sitt gudomliga inre och känner samhörighet med ett yttre av samma kärna. Många hinduer menar att yoga betyder ”förening”, att atman blir en del av brahman eller en personlig gud. Yoga kan sammanfattningsvis betyda: målet, metoden, tekniken, namn på ett filosofiskt system, vara en kombination med ett ord som ger det en specifikare betydelse, exempelvis Hatha yoga.⁸⁹

En berömd text är Yogasutra. Läran i Yogasutra är nära besläktad med det som Buddha lärde ut. Siddharta Gautama gick också i skola hos många av yogalärarna, innan han just blev Buddha. Buddhismen och de övriga yogaskolorna har under årens lopp påverkat varandra. Yogasutran har också sin åttafaldiga yoga och satser som är väldigt lika buddhismens fyra ädla sanningar och åttafaldiga väg. En annan likhet är att man båda vill se igenom falsk kunskap om människan. Den falska kunskapen är enligt Yogasutra är tron på att något ska finnas för evigt, att det rena är orent och vice versa, att obehag är lycka och tron att icke-självvet är självvet. Målet nås genom etiskt handlande, självkänedom och allt mer avancerad meditation.⁹⁰

Inom hinduismen skiljer man på olika tekniker. Kända är **Mantra yoga**, **Hatha yoga**, **Layayoga** och **Rayayoga**.

Inom **Mantra yoga** använder man ljud, exempelvis aumljudet för att nå frälsning. I **Hatha yoga** inriktar man sig på att behärska sin kropp och sin andning. Det är Hatha yoga som är vanlig på många svenska gym idag. **Rayayoga** refererar till den yoga som beskrivs i texten Yogasutra och liknar Buddhas åttafaldiga väg. **Layayoga** handlar om ”rening av den subtila kroppens ådrår och väckande av kundalinskraften”. Kroppen är en källa till obehag och målet är skilja den eviga atman från kroppen och sinnet. I både Hatha yoga och Laya yoga finns tankar på att kroppen kan vara ett medel för att nå frälsning. Hatha yoga lägger tyngdpunkt på

⁸⁷ Jacobsen, ”Hinduismen”, s. 115

⁸⁸ Jacobsen, ”Hinduismen”, s. 247

⁸⁹ Jacobsen, ”Hinduismen”, s. 247ff

⁹⁰ Jacobsen, ”Hinduismen”, s. 254f

att bemästra olika kroppspositioner. När man klarar av positionerna använder man andningen för rensa de osynliga ådrorna och kanalerna i kroppen. Genom att rensa dem ska man väcka den kvinnliga kraften som finns i energicentrat (chakra). Målet är att förena den kvinnliga kundalinkraften med guden Shiva som är den högsta verkligheten.⁹¹ Och nå Moksha.



I väst är kanske Mahesh Yogis Trancendental Meditation mest känd. Han rönt stor uppmärksamhet när The Beatles besökte honom i Indien på 1960-talet. Många yogaövningar är enligt de utövande själva bra för hälsan, men man ska komma ihåg att yoga är en del av ett religiöst hinduiskt sammanhang.

Heliga platser

Indien ses av många hinduer som en stort geografiskt heligt område. Indierna kallar ofta sitt eget land för Bharata. Bharata ses som rituellt rent, medan grannländerna ses som rituellt orena. Fram till 1950-talet var det vanligt att hinduer som var utomlands var tvungna att genomgå en reningsritual vid hemkomsten för att åter bli rituellt rena. Många platser i Indien ses som kopior av himmelska trakter, och många platser vallfärdar hinduerna till för att bli renade från fel de begått, vissa platser är så heliga att chansen att nå moksha är större därifrån.⁹²

Staden Varanasi ses som en plats som ger frälsning. Dit vallfärdar folk till för att få religiös frälsning, även om att en resa dit lika ofta kan ses som en turistupplevelse. Många önskar att

⁹¹ Jacobsen, *Hinduismen*, s. 256

⁹² Jacobsen, *Hinduismen*, s. 263ff

bli kremerade vid Ganges strand i Varanasi. Staden ses som så helig att man tror att man kan nå Moksha genom att bara befinna sig inom stadens område vid dödsögonblicket. En del plikttrogna barn forslar sina föräldrar dit så att de ska få en god död.⁹³ Som nämnt tidigare är även Ramas födelsestad Ayodhya en helig stad. Den är även helig för muslimer, buddhister och jainister. 1992 förstördes en muslimsk moské av hindunationalister i Ayodhya. De ansåg att moskén låg på den plats som guden Rama föddes. Rivningen har lett till uppror och osämja mellan hinduer och muslimer i Indien.⁹⁴



Varanasi t.v och Mahesh Yogi t.h.

Hinduismens ritualer

I många religioner finns det ett stort antal heliga ritualer och sakrament. Ritualerna följer ofta ett mönster av gester, åtbörder och religiösa mantran. Antagligen är hinduerna i topp av världsreligionerna när det gäller antalet ritualer. Ritualerna är speciellt viktiga för brahminvarnan. De ber tre gånger per dag till den gud som de har ett speciellt förhållande till.⁹⁵

Omfattningen av ritualer i hinduismen kan exemplifieras med antalet övergångsriter. Då de katolska kristna har sju sakrament kan hinduerna stoltsera med hela 16 övergångsriter. Faktum är att få går igenom alla 16 ritualer med undantag för konservativa brahminer, men vi ska ge en översikt över dem eftersom de ger en uppfattning om hinduismens syn på människolivet.⁹⁶

1. **Placering av säden:** ritual för att frambringa ett barn.
2. **Frambringande av en pojke:** ritual för att frambringa en pojke, önskan att få pojkar hör religiöst ihop med att man måste ha en son för att komma till förfädernas värld efter döden. Det finns också sekulära grunder, då det är sönerna som tar hand om sin mor och far i ålderdomen, medan dottern flyttar till sin mans familj vilket innebär en stor hemgift.
3. **Delning av håret:** För att göra kvinnan stark under graviditeten.
4. **Födelseritualen.**
5. **Namngivningsritualen:** En hindu får sitt namn tio till tolv dagar efter födelsen.
6. **Gå ut ritualen:** En ritual när barnet för första gången lämnar sitt hem så att det ska få se solen. Riten sker mellan tolfte dagen och den fjärde månaden.
7. **Matspisningsritualen:** En ritualisering av att barnet för första gången får något annat än bröstmjölk. Riten sker den sjätte månaden.

⁹³ Jacobsen, *Hinduismen*, s. 263ff

⁹⁴ <http://www.popularhistoria.se/o.o.i.s?id=43&vid=965>, 2010-02-02

⁹⁵ Jacobsen, *"Hinduismen"*, s. 279ff

⁹⁶ Jacobsen, *"Hinduismen"*, s. 279ff

8. **Hårklippningsritualen:** Klippning av håret symboliserar här att moralisk orenhet avlägsnas; allt hår utom lite på hjässan avlägsnas. Ritualen sker i slutet av första året till det tredje året.
9. **Öronhåltagningsritualen:** Mellan tredje och femte året tas hål i örat, för att skydda mot sjukdomar.
10. **Initiering:** En ritual där barn från de tre högsta kasterna deltar. Barnen utrustas med det heliga snöret och får därmed läsa de heliga vedatexterna. Detta sker mellan det åttonde och tolfte året. Pojken rakas på huvudet, får av det tre trådar tvinnande och lär sig ett heligt mantra. Han får ett heligt namn och tar symboliskt avsked för att studera vedatexterna. Detta markerar övergången till det första levnadsstadiet, lärjungestadiet. (Se bilden).
11. **Ritualen vid början av studiet av Vedatexterna.**
12. **Rakningsritualen:** Ritualisering av pojken första rakning.
13. **Tillbakavändande:** Ritual som markerar studentperiodens avslutning.
14. **Äktenskapsritualen:** Den dyraste ritualen, som markerar övergången till det andra levnadsstadiet, familjeförsörjarstadiet.
15. **Försakelseritualen:** Start för asketstadiet, då man ska börja att sträva efter Moksha.⁹⁷
16. **Det sista offret:** Detta är kremeringsritualen. Den döda ska helst kremeras samma dag som hon avlider. Den innebär att liket bränns. Man sjunger hymner, medan man bär båren som är smyckad med blommor. Vidare offras risklumpar när liket bränns. Snart blir liket istället en preta, ett väsen som kommit loss från sin döda kropp. Riset används för att den döda ska kunna konstruera en kropp som för honom till förfädersriket. Den kroppen behåller han tills han återföds igen. Döden är oren, och när en människa dör måste de efterlevande skyddas mot den orenhet som döden medför, och därefter föras tillbaka till det normala livet. Ritualen innebär rakning och klippning, fasta och särskilda kläder eftersom den avlidne lik smittar de som deltar med orenhet. Familjen är oren till ritualen har utförts.⁹⁸



Kons heliga status

Kon är helig i Indien och smyckas vid religiösa festivaler.⁹⁹ Vissa delstater förbjuder slakt av nötkreatur.¹⁰⁰ Andra delstater ger fängelsestraff till komördare. Kon har en viktig roll i hinduernas liv. Hon ses som givmild och sägs ha en renande kraft.¹⁰¹ Kon är ett nyttodjur för indierna som ger mjölk, isolering, gödsel, bränsle, dragkraft (mor till oxe), samt är en "renhållningsmaskin".¹⁰² Det sägs att kon blev helig när det blev ont om kött under Guptarikets tid och kon behövdes för att hålla kreaturstammen vid liv.¹⁰³ När det gäller den

⁹⁷ Jacobsen, "Hinduismen", s. 279ff

⁹⁸ Jacobsen, "Hinduismen", s. 279ff

⁹⁹ Jacobsen, "Hinduismen", s. 339

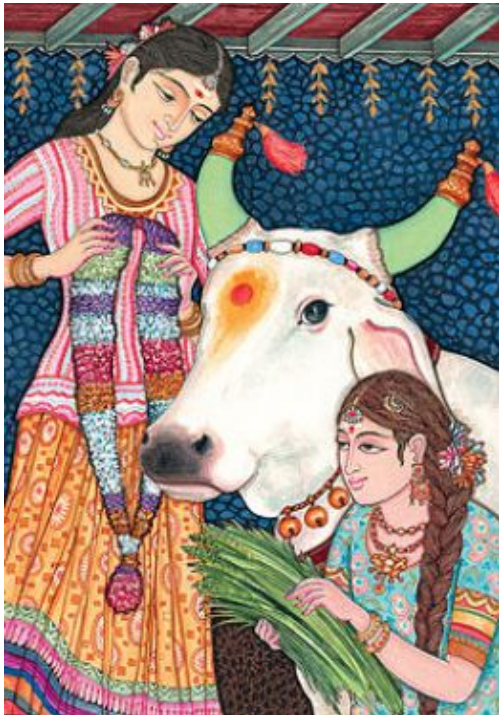
¹⁰⁰ Illustrerad vetenskap, 13/2002, s. 9

¹⁰¹ Jacobsen, "Hinduismen", s. 339

¹⁰² http://www.indien.nu/fakta-tips/religion/tecken_symboler/#Den_heliga_kon, 2009-03-30

¹⁰³ Thomsen, R, Bra böckers världshistoria – Asien möter Europa, s. 77

renande kraften har hon fem produkter från kon anses vara välgörande, bland annat mjölk, smör och filmjölk. Avlivande och slakt av kon sköts av daliterna.¹⁰⁴



CHECKPOINT

- ✓ Vilka vägar till moksha finns enligt Bhagavagita? Beskriv vägarna kort.
- ✓ Vad är målet med Yoga?
- ✓ Vilka yogatekniker beskrivs i texten. Beskriv de kort.
- ✓ Vad menas med cakra?
- ✓ Vad är Bharata? Varför är Varanasi en bra plats att befinna sig för en hindu när man är på väg att dö?
- ✓ Vilka är dina tankar kring hinduismens livscykelriter?
- ✓ Hur går det "sista offret" till?
- ✓ Varför har kon en helig status i Indien?

¹⁰⁴ <http://www.ne.se/artikel/200950>, 2009-03-30

Hinduismens historia

I den här texten om Hinduismen kommer du se hur mycket av det vi tidigare tagit upp i det här kompendiet vuxit fram. Efter du läst texten kan du göra en frågesport i ämnet på mattiaslarsson.se. Klicka in på religion a, du hittar den under rubriken Hinduism.

Hinduismens historia kan delas in följande epoker:

Induskulturen 3000-1750 f. Kr

Äldre vedisk tid 1750-900 f. Kr

Yngre vedisk tid 900-600 f. Kr

Från Vedisk religion till Hinduism ca 500 f.Kr

Hinduismens guldålder och senare utveckling 300-1900 e.Kr

Induskulturen

Induskulturen dateras till ungefär 3000-1750 f.Kr. Den hade sitt centrum kring Indusfloden. Inom Induskulturen fanns en kult med heliga djur som tjurar, elefanter och ormar, men också heliga växter. Man överlämnade gåvor till de avlidna vilket tyder på en tro liv efter döden.¹⁰⁵

Kring mitten av 1700 f. Kr faller denna flodcivilisation. I staden Mohenjodaro tycks slutet ha varit dramatiskt, då skelettfynd på gator och torg tyder på en avgörande katastrof. Forskarna vet inte varför, men en teori kan vara att Indusflodens flöde ändrades¹⁰⁶, enligt en annan teori berodde kulturens fall på att de s.k arierna invandrade och erövrade området. Arierna talade ett indoeuropeiskt språk. Order arier betyder för övrigt ädel eller stolt. De tre högsta indiska varnagrupperna (brahminer, krigare och hantverkare) skulle enligt denna teori härstamma från arierna, medan den lägsta varnan shudras skulle härstamma från de som härskade i Indien före erövringen. De man idag kallar daliter, skulle i sin tur varit shudras tjänare och då hamnat utanför varnasystemet. Efter upptäckten av den tidigare högtstående Induskulturen blev det omöjligt att hävda att de tidigare tänkta offren för ariernas invasion skulle vara kulturellt lägre stående än dessa. Invandringen skulle ha skett under en sådan lång tid som 500 år.¹⁰⁷

Äldre vedisk tid

Äldre vedisk tid sträcker sig från **1750 till 900 f.kr.** Ordet veda betyder vetande. Detta vetande fanns i **vedaskrifterna**. De var fyra till antalet och gjorde anspråk på att innehålla en sanning som leder till Gud.¹⁰⁸ I Rigveda man bland annat läsa en mytologisk förklaring till skapelsen och kastväsendet. Världen skapas ur den kosmiska gestalten Purusha.

*...”Munnen blev prästernas kast. Hans armar blev krigar-prinsarna. Hans ben blev bönderna. Hans fötter den tjänande klassen”. Ur hans hjässa föddes månen. Från hans öga solen. Indra och Agni kom ur hans mun, Och vinden föddes ur hans andedräkt”...*¹⁰⁹

Under denna period stod offret i centrum för den religiösa kulturen. Det syftade till att väcka gudarnas uppmärksamhet.¹¹⁰ Den präst som utförde offret hade saften från en okänd planta

¹⁰⁵ <http://www.ne.se/artikel/211270>, 2009-03-31

¹⁰⁶ <http://www.ne.se/artikel/211270>, 2009-03-31

¹⁰⁷ Bruun, P, *Bra böckers världshistoria – Högkulturerna tar form*, s. 42ff

¹⁰⁸ Wibäck, S, *Religionernas historia*, s. 313

¹⁰⁹ Whittaker, C, *En introduktion till Orientalisk mytologi*, s. 56

¹¹⁰ *Bra böckers världshistoria – Högkulturerna tar form*, s. 42ff

som hjälp vid offret. Denna gudomliga rusdryck kallades för Soma. Soma tillägnas hymner och tillbedjan som självständig gudomlighet i vediska texter. Brukandet av rusdrycken användes främst i kulten av den populära krigsguden Indra.¹¹¹ Indra var en atmosfärisk gud. En krigs- och åskgud, med en åskvigg som vapen. Vedisk religion var huvudsakligen en Indra-religion. Det var i det närmaste en monoteism kring guden Indra, men det fanns andra gudar som exempelvis Agni som var eldens gud och förknippas med offerelden. Agni är budbäraren mellan gudar och människor.¹¹² Gudarna Varuna och Mitra uppträdde i par. De stod för löfte och avtal. Varuna var den viktigaste guden efter Indra. Han kontrollerar och ser till att folk sköter sig genom att skicka sina spioner och han behärskar skaparkraften.¹¹³ Arierna hade dock inte några tempel eller gudabilder. Religionen hade alltså både monoteistiska och polyteistiska drag.¹¹⁴ Under denna tid hade inte reinkarnationstron slagit igenom.¹¹⁵



Indra

Yngre vedisk tid 900-600 f.kr

Under nästa period, *yngre vedisk tid*, kommer nytt religiöst tankegods att förändra religiositeten i Indien. Nyorienteringen sammanfattas i skriftsamlingen ***Upanishaderna***. Tidigare hade man lagt stor vikt vid offer, som den högsta kasten utförde. Nu uppstod motstånd mot prästkastens brännoffer och man började man att fundera kring människors lott i världen. En mystik-filosofisk tankeströmning tog då fart. Och människor med asketisk läggning försökte nå moksha genom yoga.¹¹⁶

Det är nu begrepp som *brahman*, *atman* och *moksha* blir betydelsefulla. Brahman är det enda verkliga och det den är alltings ursprung. Brahman är en osynlig opersonlig gudomlighet som genomsyrar allting. Brahman är som en stor världsjäl, som atman, människosjälen är en del av. Atman är bortom vår kropp och den strävar efter att bli ett med brahman. När atman blir det når den målet som kallas för moksha. Meditation och yoga blev en väg för att människan ska lyckas föra sin atman till målet. Anledningen till att människan inte ser denna verklighet är *maya*, en slöja som förblindar människan. En symbol för brahmans och Atmans enhet är symbolen och mantrat Aum. Enligt en uppfattning uppkom hela universum av den resonans som följde på att "aum" uttalades.¹¹⁷

¹¹¹ <http://www.ne.se/artikel/311568>, 2009-03-31

¹¹² Whittaker, C, *En introduktion till Orientalisk mytologi*, s. 56

¹¹³ Jacobsen, "Hinduism", s. 86ff

¹¹⁴ *Bra böckers världshistoria – Högkulturerna tar form*, s. 42ff

¹¹⁵ *Bra böckers världshistoria – Högkulturerna tar form*, s. 42ff

¹¹⁶ *Bra böckers världshistoria – Högkulturerna tar form*, s. 51f

¹¹⁷ *Bra böckers världshistoria – Högkulturerna tar form*, s. 42ff

Begreppen *karma* och *samsara* introducerades också under denna tid. Karma är det samlade resultatet av livets gärningar, som bestämmer vår nästa existens. Samsara är de eviga återfödslopp som människor och världar befinner sig i. Människor tvingas alltså, för att knyta ihop begreppen från föregående stycke, att ständigt återfödas till dess att hennes atma fått en så hög karma att den kan gå upp i moksha. Karmadoktrinen började tjäna för att legitimera det bestående samhällssystemet och att leva enligt dharma blev ytterligare en väg till frälsning.¹¹⁸

Från Vedisk religion till Hinduism

Från 500-talet f.Kr går den vediska religionen över till att bli hinduism genom några viktiga tillägg. Det handlar om de begrepp vi precis talat om och som återfinns i Upanishaderna. Dessutom byggs det upp tempel med gudabilder som man kunde offra till. Dessutom började man åter dyrka heliga djur. Man offrade för att få frälsning. Frälsning kunde man också få genom en högsta insikt genom yoga eller att vandra kärlekens väg (bhakti) genom att hängivet älska gudarna.¹¹⁹

De gamla gudarna som Indra, Varuna och Mitra från vedisk tid hamnade nu i bakvattnet. Istället tonade gudar som tidigare varit i periferin fram. De viktigaste var Vishnu och dennes avatar Krishna, samt världsförstöraren och fruktbarhetsguden Shiva, samt skaparguden Brahma. Förutom dessa gudar inlemmade hinduismen flera andra gudomar. Att vara hindu blev att acceptera *Vedaskrifterna*, *Upanishaderna*, samt vara införstådd i varna- och jatisystemen.¹²⁰

Under den här tiden bildas buddhismen och jainismen¹²¹. De accepterade mycket av tankarna i Upanishaderna. De var dock mot djuroffer och vägrade erkänna Vedaskrifterna som religiös auktoritet. De vill inte heller inordna sig i varna- och jatisystemen. Därför kunde de inte inrymmas i den annars så mångfaldiga hinduismen.¹²²

Hinduismens guldålder

Gupta-perioden 320-500 e. Kr ses som en guldålder för Indien och Hinduismen. En period då Indiens befolkning för första och hittills enda gången levt under ett hinduiskt styre. Hinduismen stabiliserades och dharmabegreppet får sin klassiska utformning. Från Gupta-perioden blev skrifterna Mahabharata (Bhagavagita) och Ramayanasagens religiösa idéer dominerande. Mahabharata vittnar om hinduismens framväxt och konsolidering. Mahabharata handlar om kamp mellan två brödrasläkter.¹²³ Bhagavagita som är en del av Mahabharata är mångt och mycket ett samtal mellan krigaren Arjuna och guden Krishna. Samtalet går ut på att man ska följa sin dharma. I detta fall krigarens dharma.¹²⁴

Bhagavagita beskriver Bhakti-yoga, känslans väg, som det centrala i hinduismen. Bhakti handlar om en teistisk hängiven gudstro. Bhakti ses som en reform av den vediska traditionen.

¹¹⁸ Bra böckers världshistoria – Högkulturerna tar form, s. 51f

¹¹⁹ Bra böckers världshistoria – Högkulturerna tar form, s. 51f

¹²⁰ Bra böckers världshistoria – Högkulturerna tar form, s. 51f

¹²¹ Jainismen religionsstiftare kallas för Mahavira – den store hjälten. Enligt J. är själen bunden till materien. Man tror på samsara och man måste renas för att kunna nå befrielse. Detta görs genom 14 stadier.

Grundläggande för J. är att man inte ska skada något levande väsen. - Ahimsa. Slutmålet är att nå en sfär i universums högsta del – Siddhaloka. (<http://www.ne.se/artikel/2149602009-04-27>)

¹²² Bra böckers världshistoria – Högkulturerna tar form, s. 51f

¹²³ <http://www.ne.se/artikel/248673>, 2009-04-02

¹²⁴ <http://www.ne.se/artikel/248673>, 2009-04-02

Den vediska religionen hade främst varit till för och gett frälsning till brahminska män. Bhakti menar att man kan nå frälsning genom att endast verka i samhället, bara man hängivet dyrkar sin gud. Bhakti blev en naturlig frälsningsväg för lägre kaster och kvinnor.¹²⁵

De centrala gudarna i hinduismen fick nu sitt definitiva genomslag. Vi talar om Krishna, Rama, Shiva, Vishnu, Durga, Kali och Ganesha. Hindutemplet får nu sin klassiska utformning. Här ifrån blir Vishnuismen och Shivaismen de dominerande inriktningarna. (Och guden Brahma får träda tillbaka, men har fått behållit platsen i hinduismens trimurti). På 300- och 400 talet e.Kr fastställs även yogatraditionen med Yogasutra.¹²⁶



Senare utveckling

Shankara

Shankara var en filosof som levde på 700-800 talet e. Kr. Denne filosof gjorde kommentarer till Upanishaderna. Livsmålet för Shankara var att atman skulle förenas med brahman. Det var han som poängterade att det enda verkliga är just brahman och atman, allt annat var ett bedrägligt sken. En slöja, Maya, och okunskap (*avidya*) förhindrar oss att inse detta. Det är Shankaras tolkning av hinduismen som man oftast stöter på i olika läroböcker.

Diktarhelgon

Under 1200 till 1500-talet har de s.k diktarhelgonen en glansperiod. Dessa helgon av bägge könen skrev sånger och dikter av religiös art. Dessa män och kvinnor betonade att vi människor är ofullständiga som är beroende av Guds nåd och förlåtelse. Ett känt kvinnligt helgon hette Antal.¹²⁷ Det mest kända helgonet i väst är Krishnaälskaren Caitanya som levde under 1400-talet. Traditionen att sjunga "Hare Krishna, Hare Krishna" sjungs idag av den i väst kända Hare Krishna rörelsen.¹²⁸

¹²⁵ Jacobsen, "Hinduismen", s. 110f

¹²⁶ <http://www.ne.se/artikel/348913>, 2009-04-02

¹²⁷ Ring, B, *Religion –tro och veta*, s. 51ff

¹²⁸ <http://www.ne.se/artikel/140192> , 2009-04-02

Sikhism

Under 1500-talet härskade mogulerna i Indien. De var muslimer. Det är nu Indien får en stor minoritet muslimer. Under mogulriket uppstår också en ny religion i Indien. Detta skedde i delstaten Punjab och i staden Amritsar. Sikhismens förste guru hette Guru Nanak.

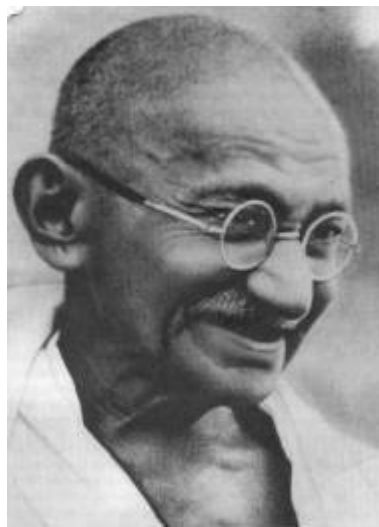


Hans budskap anslöt de tidigare nämnda diktarhelgonen. Nanak var också påverkade av den muslimska sufismen. Sikherna tror på återfödelse, karma och på en enda Gud. Deras heliga skrift heter Adi Granth. Sikhismen fick slåss för sin religion mot den islamska överheten. Detta gav upphov till att ett militant brödraskap bildades av den siste gurun Gobindh Singh. Manliga medlemmar i brödraskapet kallas för Singh (lejon) och kvinnliga för Kaur (prinsessa). Som medlem bär man fem attribut på K. kesh kesh (oklippt hår och skägg), kangha (kam), kirpan (svärd eller dolk), kara (stålarmband) och kacch (knållånga underbyxor. Vuxna män bär också en turban. Gränserna mellan hinduism och sikhism har varit flytande. Men under 1900-talet har den sikhiska identitet växt sig allt starkare.¹²⁹

Under 1800-talet fick guruer stort genomslag i hinduismen. Dessa guruer bildade reformrörelser som Ramakrishna missionen på 1800-talet. En annan rörelse leddes Mahatma Gandhi på 1900-talet.¹³⁰

Mahatma Gandhi

Mahatma Gandhi är kanske mest känd för sitt tal om Ahimsa, vilket ungefär betyder icke-våld. Han menade att den som brukar våld genererar dålig karma för sig själv. I mänskliga konfliktsituationer ansåg Gandhi att den moraliska vinnaren är den part som inte använder våld. Och eftersom samtliga levande varelser enligt Gandhi har rätt till ett fullt liv, ska man helst varken döda eller skada dem. Han betraktade icke-våld som en form av kärlek till medmänniskan; konsekvensen av detta blev att man även skulle göra gott gentemot de människor som begått onda handlingar. Denna filosofi använde sig Gandhi av för att befria och göra Indien självständigt.¹³¹



¹²⁹ <http://www.ne.se/artikel/305358>, 2009-04-27

¹³⁰ Ring, B, *Religion –tro och veta*, s. 51ff

¹³¹ <http://www.ne.se/artikel/179943>, 2009-04-02

CHECKPOINT

- ✓ Varför föll Induskulturen?
- ✓ Vilka gudar var populära under äldre vedisk tid?
- ✓ Vad var Soma för någonting?
- ✓ Vilka religiösa tankar växte fram och samlades i skriftsamlingen Upanishaderna?
- ✓ När blev vedisk religion, hinduism? Vad innebar det då att vara hindu?
- ✓ Vilken tid ses som hinduismens guldålder? Vad handlar Mahabharata och Bhagavagita om?
- ✓ När levde Shankara? Sammanfatta hans tankar.
- ✓ Vad gick Mahatma Gandhis tankar om icke-våld ut på?
- ✓ Vilka viktiga skrifter finns inom hinduismen? Och vid vilka perioder uppkom dessa heliga texter?

Källförteckning

Litteratur

Bruun, Patrick, *Bra böckers världshistoria, Asien möter Europa*, Höganäs 1983.

Ewald, Stefan (red), *Religionslexikonet*, Ljubljana, 1999.

Hattstein, Markus, *Världsreligionerna – Hinduism*, Köln, 1999

Jacobsen, Knut A, *Hinduismen – Historia, tradition, mångfald*, Uddevalla, 2004.

Thomsen, Rudi, *Bra böckers världshistoria – Högkulturerna tar form*, Höganäs 1983.

Ring, Börje, *Religion – tro och veta*, Ljubljana, 2007.

Whittaker, Clio, *En introduktion till orientalisk mytologi*, Västerås, 1993

Wibäck, Sören, *Religionernas historia – om tro, hänförelse och konflikter*, Riga, 2003

Tidningsartiklar

Carlsson, B K, Svenska Dagbladet, *Kastsystemet kvar – trots förbud*, 1980-12-04

Illustrerad vetenskap, 13/2002

Internet

Nationalencyklopedins internetjänst

Indien.nu

BBC.com

Radioprogram

OBS i P1, oktober 2006

Föreläsning

Katz, Mark, Karlstads universitet, september 1999.